

AJALOO AINEKAVA PÕHIKOO LILE

Tallinna Mahtra Põhikool

1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Tallinna Mahtra Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu;
- 2) tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste, protsesside ja isikute kaudu;
- 3) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- 4) leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet;
- 5) kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid;
- 6) mõistab põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hindab allikate usaldusväärsust ajaloosündmusi ja -protsesse ning ajaloolist keskkonda analüüsides;
- 7) tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- 8) tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

2. Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-teemaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooga. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos. Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua sild mineviku ja nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust ning paljusid Eesti ajaloo probleeme.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, erinevad inimesed ning paigad. Seda kogemust koolis õpituga ühendades kujuneb õpilasel arusaam ajaloost. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) ajas orienteerumise oskus, oskus analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamine;
- 3) küsimuste esitamine ajaloo kohta ning neile vastamine;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine ja hindamine, suuline ja kirjalik eneseväljendus ning IKT vahendite kasutamine.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste taset kirjeldatakse kooliastme lõpul õpitulemustena. Ajaloo mõistmise seisukohalt on tähtis kujundada võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes. Ajalootundides peab õpilastele tutvustama erinevaid ajalookäsitlusi neist ühtki peale surumata. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikates. Õppetegevuses on oluline rakendada mitmekesisist meetodikat, mis võimaldab õpilastel aktiivselt osaleda õppetegevuses, arendada oma õpioskusi, teha järeldusi, kujundada ja väljendada oma arvamust ajaloosündmuste või -nähtuste kohta. Ajaloo probleemide analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuriline identiteet, sallivus ja pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajalooteadvus.

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ning rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks ning loovateks ja kriitiliselt mõtlevateks isiksusteks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: muuseum, näitus, raamatukogu, arvutiklass, ajalooliskultuuriline keskkond (muistised, ehitised) jne;

Ajaloo ainekava õpisisu on alates 6. klassist avatud kohustuslike ja süvendavate ning laiendavate teemade kaudu. Niisuguse jaotuse eesmärk on anda võimalus avada käsitletavat teemat põhjalikumalt, süveneda neisse ning kujundada oskusi. See aitab õpet diferentseerida ning arvestada kohalikku eripära ja õpilaste huve. Õpitulemused põhinevad kohustuslikul ainesisul.

Ajaloo maht põhikoolis on 315 tundi; mis jaguneb kooliastmeti järgnevalt:

II kooliastmes (5. klassis 35 tundi ja 6. klassis 70tundi);

III kooliastmes (7. klassis 70 tundi , 8. klassis -70 tundi, 9. klassis-70 tundi).

3. Õppetegevus

5. klassi ajalooõpetuses on soovitatav kasutada õpilase aktiivse tegutsemise keskset, mängulist ning arutelu- ja lugudepõhist käsitlust, millega ei taotleta tervikliku ajaloopildi loomist, vaid äratatakse huvi ajaloo vastu. Õppesisu tugineb õpilast vahetult ümbritsevatele allikatele, koduloolisele ainestikule ning Eesti või maailma ajaloole. Kasutatakse erinevaid ajalooallikaid ning minevikust jutustavaid pilte ja lugusid, toetudes varasematele teadmistele.

Õppes tutvuvad õpilased ajaloo põhimõistetega ning omandavad mitmesuguseid oskusi:

- küsimuste esitamine ja neile vastamine,
- informatsiooni hankimine,
- suuline ja kirjalik eneseväljendus,
- koostööoskus ja kujutlusvõime,
- funktsionaalne kirjaoskus.

Õpitakse kasutama aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase;

- tutvutakse erinevate ajalooallikatega;
- kasutatakse ajalooalast sõnavara;
- arutletakse mineviku erinevate esituste ja tõlgenduste üle, millega õpilane kokku puutub;
- õpitakse kasutama ajatelge ja ajalookaarti ning täitma kontuurkaarti; jutustama ümber teksti ja sellest olulisemat esile tooma, koostama kava ning lühijuttu.

Võimaluse korral tehakse õppekäike ning muuseumi- ja arhiivitunde, kutsutakse tunnikülalisi (nii mineviku vahetuid tunnistajaid kui ka uurijaid), õpitakse tundma ajaloolisi paiku.

Toetutakse koduloolisele ainestikule, õpitakse tundma kodukoha ajaloolisi paiku. Teretulnud on (arvutipõhised jm) matkemängud.

6. klassis õpitakse seletama ja kasutama ajaga, ajaloo periodiseerimisega ning käsitletavate teemadega seonduvaid mõisteid ja fraase. Õpiku ning lisamaterjali abil tutvutakse muinasaja ja vanaaja kohta käivate ajalooallikatega, õpitakse nendest infot leidma ning seda kriitiliselt hindama. Õpitakse kirjeldama inimese elu ja tegevust muinas- ja vanaajal, selgitama muutusi, mis leidsid ühiskonnas aset seoses tehnoloogiliste, kultuuriliste ja poliitiliste muutustega.

Õpitakse tundma olusid, milles kujunesid kõige vanemad kõrgkultuurid Egiptuses ja Mesopotaamias. Õpitakse kirjeldama vanaaja riiklikku korraldust ning elulaadi, muinas- ja vanaaja kultuuri- ja teadusesaavutusi, tähtsamate vanaaja valitsejate tegevust ning võrdlema nendega seonduvaid aspekte Egiptuse, Mesopotaamia, Kreeka linnriikide ja Rooma riigi näitel. Kasutatakse IKT vahendeid õppe tõhustamiseks ning õpilaste vastavate oskuste kujundamiseks nii õppides kui ka töötlemusi esitledes.

7. klassis korraldatakse võimaluse korral õppekäike, ekskursioone ning õppetunde muuseumis ja arhiivis, milleks on Eesti muinas- ja keskaja õppimiseks palju võimalusi. Õppekäigud ning ekskursioonid ajaloolises keskkonnas tekitavad suuremat huvi kodukoha ajaloo vastu, mis on omakorda eelduseks esimese uurimusliku töö koostamiseks. Aktiivse õppetegevuse kaudu õpitakse nägema ühiskonna arengus olulisi seoseid ja probleeme, neid analüüsima, tegema järeldusi, pakkuma lahendusi, kujundama oma seisukohta ning seda põhjendama.

Õpitakse leidma kaardil Frangi riigi asukohta ja selle jagunemist, viikingite retkede põhisuundi, araablaste asuala ja vallutusi ning võrreldakse tänapäeva kaardiga. Õpitakse tundma ja iseloomustama feodaalse ühiskonna tunnusjooni ning võrreldakse erinevate seisuste elulaadi. Iseloomustatakse kiriku osa ja tegevust keskaegses ühiskonnas, õpitakse tundma islami usu põhitunnuseid ning araabia kultuuri eripära. Käsitletakse eestlaste eluolu ja tegevusalasid muinasaja lõpus, võitlust võõrvõimude sissetungi vastu ning muistse vabadusvõitluse tagajärgi. Õpilasi suunatakse otsima jõukohast lisamaterjali keskaegse ja varauusaegse ühiskonna kohta. Õpitakse koostama kava, lühijuttu ja referaati ning neid ette kandma, sh IKT vahendeid rakendades. Õpitakse tundma riikidevahelise sõjategevuse põhjusi, tulemusi ja tagajärgi Inglismaa ning Prantsusmaa näitel. Iseloomustatakse ja võrreldakse romaani ja gooti stiili ning renessansi. Analüüsitakse maadeavastuste eeldusi ja põhjusi ning suunatakse õpilasi leidma ja selgitama maadeavastuste mõju ühiskonna edasisele arengule ning uue maailmapildi kujunemisele. Õpitakse tundma reformatsiooni tähendust ja mõju keskaja ühiskonna, majanduse ning kultuuri arengule. Käsitletakse ajalooliste isikute tegevust ning nende rolli erinevates ajaloosündmustes.

8. klassis õpitakse tundma valgustusajastul toimunud muutusi riikide valitsemises. Analüüsitakse poliitiliste reformide mõju ühiskonna arengule, käsitledes seda erinevate inimeste vaatevinklist. Tuvastatakse erinevusi reformide ja revolutsioonide kaudu toimunud muutustes. Võrreldakse USA riiklikku korraldust Euroopa uusaegsete riikide omaga ning õpitakse tundma uusaegse ühiskonna põhijooni Euroopas. Õpitakse tundma Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade põhjusi, tagajärgi ning mõju Euroopale, tööstusliku pöörde mõju majandusele ja ühiskonnale 19. sajandil ning rahvusriikide kujunemist Saksamaa näitel; Eesti rahvusliku liikumise eeldusi, sündmusi ja liidreid. Analüüsitakse ning õpitakse tundma Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi ning Eesti iseseisvumisega seotud sündmuste käiku. Kaardil vaadatakse Esimese maailmasõja eel tekkinud liituseid, sõja käiku ja osalenud riike ning Versailles' rahu tulemusel kujunenud Euroopa riikide piire, võrreldes seda olukorda tänapäeval valitsevaga. Kolmandas kooliastmes on oluline omandada uurimistöö koostamise kogemus. 8. klassis sobivad selleks kodukoha ajalooa seotud teemad.

9. klassis õpitakse tundma rahvusvahelise elu sündmusi ja erinevate riikide välispoliitilisi taotlusi, analüüsitakse Versailles' süsteemi mõju ning ülemaailmse majanduskriisi mõju, tehakse järeldusi, miks rahvusvaheline olukord teravnes. Iseloomustatakse ja võrreldakse demokraatiat ning diktatuuri. Analüüsitakse diktatuuri eri vormide sarnasusi ja erinevusi. Õpitakse tundma Teise maailmasõja eelset rahvusvahelist olukorda ja riikidevahelisi suhteid ning esile tooma Teise maailmasõja põhjusi. Analüüsitakse allikaid, sh dokumente, ning õpitakse tundma baaside lepingu ja MRP lisaprotokollide sisu ning olukorda, milles lepingud sõlmiti, tehakse dokumentidele tuginedes järeldusi ja antakse hinnanguid. Õpitakse tundma sündmuste kronoloogiat Eestis ning sündmuste seotust rahvusvahelise olukorraga. Analüüsitakse Eesti Vabariigi võimalusi ja valikuid Teise maailmasõja eel ning ajal. Õpitakse tundma ajalooliste isikute elu ja tegevust. Suunatakse õpilasi ise informatsiooni otsima, erinevaid infokanaleid kasutama. Õpitakse tundma Eesti Vabariigi ajaloo põhisisu ning arengu põhijooni. Õpitakse tundma üldisi muudatusi nii maailma kui ka eesti kultuuri arengus. Õpilased koostavad esitlusi individuaalselt või rühmatöö tutvustamiseks IKT vahendeid kasutades.

Ajalooalane uurimistöö võib olla elusolevate vanema põlvkonna esindajate või sugulaste elukäigu uurimine, seoste loomine õpitud lähiajaloo, pereloo ja kodukoha ajaloo vahel.

4. Lõiming

Õppeainetevaheline lõiming kajastatakse täpsemalt ainekavades ja õpetajate töökavades. Lõimingu planeerimine põhineb aineõpetajate koostööl. Lõiming toetab õpilaste üld- ja valdkonnapädevuste kujunemist. Lõimingu eesmärgiks on pakkuda õpilastele motiveeritud õppimist, seostada teadmisi õpilasest ja tema huvidest lähtuvalt ning soodustada sellega õpilase aktiivsust. Õppe lõimimine saavutatakse erinevate ainevaldkondade õppeainete ühisosa järgimisel, õppeainete, koolisestse projektide ja läbivate teemade ühiste temaatiliste rõhuasetuste, õppeülesannete ning -viiside abil.

5. Hindamine

Ajaloo õpitulemusi hinnates lähtutakse õppekava üldosas ning teistes hindamist reguleerivate õigusaktide hindamiskäsitlusest. Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavate õpitulemustele. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpitulemusi kontrollides jälgitakse teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

II kooliastmes st 5. klassis on kontrollitöö maht maksimaalselt üks teema, 6. klassis 2-3 teemat. Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Viie palli süsteemis hinnatavate tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust ja õpetaja ei ole andnud teada teisiti, koostatakse tööd nii, et

- hindega „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust,
- hindega „4” 75–89%,
- hindega „3” 50–74%,
- hindega „2” 20–49%
- ning hindega „1” 0–19%.

Kui kokkuvõttev hinne on «puudulik» või «nõrk», tuleb õpilase abistamiseks rakendada tugisüsteemi.

Õpilast teavitatakse, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid. Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised. Üksikfaktide tundmisel eelistatakse olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. II kooliastmes on oluline kujundada välja põhilised oskused tööks ajalooliste kaartidega, allikmaterjalide ja piltidega, et III kooliastmes oleksid õpilased suutelised nendele oskustele tuginedes läbiviima pikemaajalisi projekte, koostama referaate ja uurimistöid ning arutlust. Vajalike oskuste väljakujundamisel kasutatakse õppetegevuses töövihikuid, mida süstemaatiliselt (vähemalt kord veerandis) kontrollitakse.

II kooliastmes läbiviidavate pikemaajaliste projektiülesannete, rühmatööde ja referaatide hindamisel jälgitakse ka töö valmimise protsessi (probleemi püstitamine, andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust.

Pikemaajaliste ülesannete puhul võidakse kasutada ka vahehindamisi, tuginedes hindamismudelitele.

Hindamismudelid on õpetaja ja õpilaste koostöös hoolikalt koostatud hinnangute skeemid. Selle ühel pool on kriteeriumid, mida õpetaja ja õpilased loevad antud tegevuse ja/või produkti juures kõige olulisemaks, risti ülal on hindepallid või sõnalised tasemed, mida kasutatakse loetletud kriteeriumide hindamiseks. Üks võimalikke rühmatööde hindamismudeleid on järgmine:

Rühmatöö:

Väga hea Kirjalik rühmatöö vastab kõigile esitatud nõuetele (ülesehitus, sisu, sõnavara) ja üldmulje on väga hea. Mõni üksik vajakajäämine nõuetele vastavuses, üldmulje hea. Rühma aja planeerimine väga hea, kõik ülesanded täidetud õigeaegselt. Kõik rühmaliikmed osalevad aktiivselt rühmatöös, igal rühmaliikmel on oma roll. Rühmatöö lõpptulemus on terviklik ja vastab täielikult püstitatud ülesandele.

Hea Kirjalik rühmatöö vastab suures osas esitatud nõuetele (ülesehitus, sisu, sõnavara). Esineb mitmeid olulisi vajakajäämisi, üldmulje siiski rahuldav. Rühma aja planeerimine hea, ülesanded täidetud enamuses õigeaegselt (üks viivitus). Enamus rühmaliikmeid osaleb aktiivselt rühmatöös. Rühmatöö lõpptulemus vastab üldiselt püstitatud ülesandele (üksikud, üsna ebaolulised vajakajäämised).

Rahuldav Kirjaliku rühmatöö vastavus esitatud nõuetele (ülesehitus, sisu, sõnavara) rahuldav. Rühma aja planeerimine rahuldav, ülesannete täitmisel paar viivitust, kuid lõpptulemus esitatud tähtajaliselt. Liikmete rühmatöös osalemine rahuldav, osade rühmaliikmete täheldatav passiivsus. Rühmatöö lõpptulemus ei vasta täpselt teemale, püstitatud ülesande täitmisel mitmeid vajakajäämisi.

Kasin Kirjalik rühmatöö ei vasta mitmete esitatud nõuetele (ülesehitus, sisu, sõnavara), mistõttu üldmulje kasin. Rühma aja planeerimine nõrk, ülesannete täitmisel esines korduvalt viivitusi, lõpptulemus esitatud hilinemisega. Enamuse rühmaliikmete passiivne osalemine, praktiline rühmatöö teostus on rühmaliidri poolt. Rühmatöö lõpptulemuse vastavus teemale küsitav, püstitatud ülesanne täidetud poolikult.

II kooliastmes alustatakse ka õpilaste arutlusoskuse kujundamist. Selleks peab kooliastme lõpus olema õpilane suuteline kirjutama lühijuttu pikkusega 10 lauset, kusjuures igas lauses peab olema kasutatud vähemalt ühte teemakohast mõistet.

Ajalooallikatega töötades analüüsitakse lisaks allika sisule allika usaldusväärsust informatsiooni edasikandmisel.

III kooliastmes on *kontrolltöö* maht on võrreldes II kooliastmega suurem, ulatudes 9. klassi lõpuks kuni nelja-viie teemani.

Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Viie palli süsteemis hinnatavate tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust ja õpetaja ei ole andnud teada teisiti, koostatakse tööd nii, et

- hindegaga „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust,
- hindegaga „4” 75–89%,
- hindegaga „3” 50–74%,
- hindegaga „2” 20–49%
- ning hindegaga „1” 0–19%.

Kui kokkuvõttev hinne on «puudulik» või «nõrk», tuleb õpilase abistamiseks rakendada tugisüsteemi. Õpilast teavitatakse, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Õpitulemuste kontrollimise vormid peaksid olema mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartidega, allikmaterjaliga, piltidega, pikaajaliste projektide, referaatide ja uurimistöde koostamist, arutluse kirjutamist. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Vajalike oskuste väljakujundamisel kasutatakse õppetegevuses töövihikuid, mida süstemaatiliselt (vähemalt kord veerandis) kontrollitakse.

Projektülesande ja iseseisvate uurimistöde hindamisel tuleb jälgida ka töö valmimise protsessi (probleemi püstitamine, andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust. Pikemaajaliste ülesannete puhul võidakse kasutada ka vahehindamisi, tuginedes hindamismudelitele.

III kooliastmes jätkatakse õpilaste arutlusoskuse kujundamist. Arutluse hindamisel arvestatakse teemast arusaamist ja selle avamist; töö loogilist ülesehitust (sissejuhatus, teemaarendus ja kokkuvõte); oma seisukoha esitamist ja selle põhjendamist konkreetsete näidetega; seoste loomise ja järelduste tegemise oskust. Kooliaste lõpuks peab õpilane suutma kirjutada **arutlust**, mida hinnatakse maksimum 15 punktiga ning mille hindamisel tuginetakse järgmistele kriteeriumitele:

Töö struktuur (2 punkti)

0 – töö ei ole struktureeritud, esitatud on ainult teemaarendus;

1 – töö on struktureeritud, kuid ülesehitus ei ole loogiline: puudub sissejuhatus või kokkuvõte;

2 – töö ülesehitus on tervik (sissejuhatus, teemaarendus, kokkuvõte).

Teema avamine ja analüüs (4 punkti)

0 – töö ei ole teemakohane, tekstis esitatu on seostamata või on alla nõutava pikkuse;

1 – töö vastab teemale, kuid on lihtsakoeline jutustus;

2 – teema on avatud pealiskaudselt ja ühekülgselt, põhineb valdavalt näidetel;

3 – teema on avatud piisavalt, töö on kirjeldav-jutustav;

4 – teema on avatud põhjalikult, analüüs põhineb võrdlusel, põhjus-tagajärg seostel.

Ajastu tundmine, orienteerumine ajas (2 punkti)

0 – õpilane asetab sündmused valesse ajajärku;

1 – õpilane orienteerub ajastus, ajab segamini sündmuste toimumise järjekorra või toob sisse mõned käsitletavas ajas mitte toimunud sündmused;

2 – õpilane orienteerub ajas adekvaatselt.

Faktid (3 punkti)

0 – töös on rasked factivead, näiteid/fakte pole esitatud;

1 – faktid pole teemaga seotud, töös on mõned kergemad factivead;

2 – esitatud on üksikud teemaga seostatud faktid;

3 – fakte on esitatud piisavalt.

Järeldused ja hinnangud (2 punkti)

0 – järeldused ja hinnangud puuduvad, ei ole teema- või asjakohased;

1 – kirjutajal on oma seisukoht, kuid seda ei ole põhjendatud;

2 – kirjutajal on oma seisukoht, mis on argumentide ja näidetega põhjendatud.

Õigekiri ja stiil (2 punkti)

0 – teksti sõnastus ja õigekiri on puudulik, esinevad tõsised kirjavead;

1 – esineb üksikuid sõnastus- ja õigekirjavigu;

2 – teksti sõnastus ja õigekiri on korrektsed.

III kooliastmes jätkub tihe töö ajalooallikatega, analüüsitakse lisaks allika sisule allika usaldusväärsust informatsiooni edasikandmisel, kujundades seeläbi ajalookriitikat.

Kujundava hindamise kriteeriumid

5. klass

Täiuslik Avab mõisted *sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine, kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas* teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest. Kirjutab lühijutu pikkusega 10-12 lauset, on kasutanud vähemalt ühte teemakohast mõistet, koostab kava, väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult. Leiab õpitu põhjal 3-4 lihtsamat seost. Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga ja osutab sellele. Lisab juurde selgitused ja vajalikud põhjendused.

Üsna hea Avab mõisted *sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine, kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas* näidete varal; teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega. Kirjutab lühijutu pikkusega 8-9 lauset, on kasutanud vähemalt ühte teemakohast mõistet, koostab kava, väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult. Leiab õpitu põhjal 1-2 lihtsamat seost. Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga ja osutab nendele.

Piisav areng Avab mõisted *sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine, kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas* näidete varal. Kasutab mõisteid kontekstis. Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas. Kirjutab lühijutu pikkusega 5-7 lauset, on kasutanud vähemalt ühte teemakohast mõistet, koostab kava, väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult. Leiab õpitu põhjal vähemalt ühe lihtsama seose. Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga. Lisab juurde selgitused ja vajalikud põhjendused.

6. klass

Muinasaeg

Täiuslik Kirjutab lühijutu pikkusega 10-12 lauset, on kasutatud vähemalt ühte teemakohast mõistet, koostab kava, väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult. Nimetab muudatusi ühiskonnaelus, mille tõi kaasa metallide kasutusele võtmine. Toob esile olulised muutused maailmas. Annab põhjendatud hinnangu.

Üsna hea Kirjutab lühijutu pikkusega 8-9 lauset, on kasutatud vähemalt ühte teemakohast mõistet, koostab kava, väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult. Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga ja osutab sellele. Nimetab muudatusi ühiskonnaelus, mille tõi kaasa metallide kasutusele võtmine. Toob esile olulised muutused maailmas. Avab mõisted *kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim* näidete varal.

Piisav areng Kirjutab lühijutu pikkusega 5-7 lauset, on kasutanud vähemalt ühte teemakohast mõistet, koostab kava, väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult. Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga. Nimetab muudatusi ühiskonnaelus, mille tõi kaasa metallide kasutusele võtmine. Avab mõisted *kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim*.

Vanad Idamaad

Täiuslik Teab Egiptust ja Mesopotaamiat, selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid. Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga ja osutab sellele. Lisab juurde selgitused ja vajalikud põhjendused. Kirjutab lühijutu pikkusega 10-12 lauset, kus on kasutatud vähemalt ühte teemakohast mõistet, koostab kava, väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult. Tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi. Toob esile olulised muutused maailmas. Annab põhjendatud hinnangu. Avab mõisted *tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester*; teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon, selgitab, mis on Vana

Testament, näidete varal. Kasutab mõisteid kontekstis. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid ning toob esile nende isikute tegevuse mõju ajaloolise keskkonna kujunemisel. Annab hinnangu nende ajalooliste isikute tegevusele ja põhjendab seda. Üsna hea Tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi. Toob esile olulised muutused maailmas. Nimetab esimesed kirjasüsteemid. Avab mõisted *tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester*; teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon, selgitab, mis on Vana Testament näidete varal. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid ning toob esile nende tegevuse mõju ajaloolise keskkonna kujunemisel.

Piisav areng Tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi. Nimetab esimesed kirjasüsteemid. Avab mõisted *tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester*; teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon, selgitab, mis on Vana Testament. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid.

Vana-Kreeka

Täiuslik Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga ja osutab sellele. Lisab juurde selgitused ja vajalikud põhjendused. Teab Vana-Kreeka tsivilisatsioon ja Kreet-Mükeene kultuuri. Toob esile olulised muutused maailmas, annab põhjendatud hinnangu.

Tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal. Kirjutab lühijutu pikkusega 10- 12 lauset, kus on kasutatud vähemalt ühte teemakohast mõistet, koostab kava, väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult. Avab mõisted *polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik* näidete varal. Kasutab mõisteid kontekstis. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid ning toob esile nende isikute tegevuse mõju ajaloolise keskkonna kujunemisel. Annab hinnangu ajalooliste isikute tegevusele ja põhjendab seda.

Üsna hea Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga ja osutab sellele. Teab, mis on Vana-Kreeka tsivilisatsioon ja Kreet- Mükeene kultuur.. Toob esile olulised muutused maailmas. Tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel. Kirjutab lühijutu pikkusega 8- 9 lauset, kus on kasutatud vähemalt ühte teemakohast mõistet, koostab kava, väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult. Avab mõisted *polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik* näidete varal. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid ning toob esile nende isikute tegevuse mõju ajaloolise keskkonna kujunemisel.

Piisav areng Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga. Teab, mis on Vana-Kreeka tsivilisatsioon ja Kreet-Mükeene kultuur. Tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta. Kirjutab lühijutu pikkusega 5- 7 lauset, kus on kasutatud vähemalt ühte teemakohast mõistet, koostab kava, väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult. Avab mõisted *polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik*. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid.

Vana-Rooma

Täiuslik Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga ja osutab sellele. Lisab juurde selgitused ja vajalikud põhjendused. Teab Rooma riigi tekkelugu ja oskab kaardil näidata Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist. Toob esile olulised muutused maailmas.

Toob välja Rooma riigikorra eri aegadel ja seostab järgnevate sündmustega, iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis. Annab hinnangu toimunud sündmustele ja põhjendab. Suudab kriitiliselt

hinnata erinevaid käsitlusi sündmiste kohta ning oma seisukohti põhjendada. Avab mõisted *vabariik, forum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel* näidete varal. Kasutab mõisteid kontekstis. Loetleb ajajärgu ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid ning toob esile nende isikute tegevuse mõju ajaloolise keskkonna kujunemisel. Annab hinnangu ajalooliste isikute tegevusele ja põhjendab seda.

Üsna hea Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga ja osutab sellele. Nimetab Rooma riigi tekkelugu ja leiab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemise. Toob esile olulised muutused maailmas. Tunneb Rooma riigikorda eri aegadel ja seostab järgnevate sündmustega, iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis. Annab hinnangu sündmustele ja põhjendab. Avab mõisted *vabariik, forum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel* näidete varal. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid ning toob esile isikute tegevuse mõju ajaloolise keskkonna kujunemisel

Piisav areng Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga. Teab Rooma riigi tekkelugu ja leiab kaardil Rooma riigi territooriumi. Toob esile Rooma riigikorra eri aegadel ja seostab järgnevate sündmustega, iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis. Avab mõisted *vabariik, forum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel*. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid

7. klass

Täiuslik Kirjeldab sündmuste kronoloogiat. Seostab sündmusi ajalooliste isikute ja rahvasvahelise ollukorraga. Toob esile võimalikud alternatiivid nimetatud sündmuste kontekstis ning põhjendab neid. Võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab 5 -6 sarnasust ja erinevust, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult.

Teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti. Asetab end minevikus elanud inimese olukorda. Töötab mitmesuguste ajalooallikatega, hindab ja kommenteerib neid kriitiliselt. Otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades. Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga, koostab lihtsamaid skeeme. Lisab juurde selgitused ja vajalikud põhjendused ning avab mõisted näidete varal. Kasutab mõisteid kontekstis.

Üsna hea Kirjeldab sündmuste kronoloogiat. Seostab sündmusi ajalooliste isikute ja rahvasvahelise ollukorraga. Võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab 3-4 sarnasust ja erinevust, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha. Teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga. Töötab mitmesuguste ajalooallikatega. Otsib, analüüsib ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult

ning IKT vahendeid kasutades. Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga, koostab lihtsamaid skeeme. Avab mõisted näidete varal.

Piisav areng Kirjeldab sündmuste kronoloogiat. Võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab 1 -2 sarnasust ja erinevust. Teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi. Töötab mitmesuguste ajalooallikatega. Otsib ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades. Leiab kaardil üles info, mis on seotud tunni teemaga, koostab lihtsamaid skeeme. Avab mõisted.

8. klass

Maailm 1600-1815

Täiuslik Nimetab muutused, mis toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses, ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile. Lisab juurde selgitused ja vajalikud põhjendused ning hinnangud tuginedes ajaloolistele faktidele. Toob esile valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism. Kõrvutab sarnasusi ja erinevusi, tuginedes konkreetsetele faktidele ja näidetele. Toob esile valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism. Kõrvutab sarnasusi ja erinevusi, tuginedes konkreetsetele faktidele ja näidetele. Toob esile Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni reformide positiivseid ja negatiivseid tagajärgi Euroopale. Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalused reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad. Leiab ajalookaardil üles vajaliku info muutuste kohta Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena ning näitab neid kaardil. Lisab juurde selgitused ja vajalikud põhjendused ning hinnangud tuginedes ajaloolistele faktidele. Loetleb, kuidas tekkis Ameerika Ühendriikide riigikorraldus. Seostab Ameerika Ühendriikides toimunud maailmas toimunuga. Iseloomustab, kasutades teabeallikana õpikut, baroki ja klassitsismi põhijooni. Avab mõisted *valgustus*, *reform*, *revolutsioon*, *restauratsioon*, *absolutism*, *parlamentarism* näidete varal. Kasutab mõisteid kontekstis sündmuste ja protsesside kirjeldamisel ja oma seisukoha ning põhjenduse väljendamisel. Teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peter I ja Voltaire, loetleb nende ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid ning toob välja nende tegevuse mõju ajaloolise keskkonna kujunemisel. Annab hinnangu ajalooliste isikute tegevusele ja põhjendab seda.

Üsna hea Nimetab muutused, mis toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile. Lisab juurde selgitused, vajalikud põhjendused ning hinnangud tuginedes ajaloolistele faktidele. Toob esile valitsemiskorralduse muutused uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism. Kõrvutab sarnasusi ja erinevusi, tuginedes konkreetsetele faktidele ja näidetele. Toob esile Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni reformide positiivseid ja negatiivseid tagajärged Euroopale. Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalused reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad. Leiab ajalookaardil üles vajaliku info muutuste kohta, mis toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena ning näitab kaardil, lisab juurde selgitused, vajalikud põhjendused ning hinnangud tuginedes ajaloolistele faktidele. Loetleb kuidas tekkisid Ameerika Ühendriikide riigikorraldus. Toob esile baroki ja klassitsismi põhijooni. Avab mõisted *valgustus*, *reform*, *revolutsioon*, *restauratsioon*, *absolutism*, *parlamentarism* näidete varal. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid ning toob esile isikute tegevuse mõju ajaloolise keskkonna kujunemisel.

Piisav areng Nimetab muutused, mis toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses ja Põhjasõja tagajärjed Eestile. Toob esile valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism. Teab Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni reforme. Leiab ajalookaardil üles vajaliku info muutuste kohta Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena ning näitab neid kaardil. Teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriikide riigikorraldus. Toob esile baroki ja klassitsismi põhijooned. Avab mõisted *valgustus, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism* näidete varal. Teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peter I ja Voltaire.

Maailm 1815-1918

Täiuslik Leiab kaardil üles Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liidud, lisab juurde selgitused, vajalikud põhjendused ning hinnangud tuginedes ajaloolistele faktidele. Toob välja Esimese maailmasõja põhjused ja tagajärjed. Loetleb I maailmasõja puhkemise põhjused koos illustreivate näidetega. Esitab oma põhjendatud arvamuse, millised põhjused olid olulisemad I maailmasõja puhkemise seisukohast. Avab ja kasutab kontekstis mõisteid *Antant, Kolmikliit*. Toob välja peamised muutused industriaalühiskonnas ja inimese igapäevaelus, nende muutuste positiivsed ja negatiivsed mõjud koos argumenteeritud põhjendustega. Avab ja kasutab kontekstis mõisteid *monopol, linnastumine, liberalism, konservatism, sotsialism*. Selgitab Eesti iseseisvumist. Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis kasutades teabeallikana õpikut. Avab ja kasutab kontekstis mõisteid *rahvuslik liikumine, venestamine, autoonomia*. Õpikut kasutades iseloomustab 19. ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.

Üsna hea Leiab kaardil üles I maailmasõjas osalenud riikide liidud, lisab juurde selgitused ja vajalikud põhjendused ning hinnangud tuginedes ajaloolistele faktidele. Toob esile I maailmasõja põhjused ja tagajärjed. Kasutab kontekstis mõisteid *Antant, Kolmikliit*. Loetleb industriaalühiskonna muutused, toetudes faktidele ja näidetele. Avab ja kasutab kontekstis mõisteid *monopol, linnastumine, liberalism, konservatism, sotsialism*. Selgitab Eesti iseseisvumist. Õpikut kasutades iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis. Avab ja kasutab kontekstis mõisteid *rahvuslik liikumine, venestamine, autoonomia*. Iseloomustab, kasutades teabeallikana õpikut, 19.sajandi ja 20.sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.

Piisav arendamist Leiab kaardil üles Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liidud. Toob välja I maailmasõja põhjused ja tagajärjed. Teab, mis on industriaalühiskond, toetudes faktidele ja näidetele. Avab ja kasutab kontekstis mõisteid *monopol, linnastumine, liberalism, konservatism, sotsialism*. Õpikut kasutades iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis. Selgitab Eesti iseseisvumist. Avab ja kasutab kontekstis mõisteid *rahvuslik liikumine, venestamine, autoonomia*. Iseloomustab, kasutades teabeallikana õpikut, 19.sajandi ja 20.sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.

9.klass

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918-1939

Täiuslik Leiab kaardi üles info, mis on seotud Esimese maailmasõja järel toimunud muutustega (Versailles' süsteem) ja osutab sellele, lisab juurde selgitused, vajalikud põhjendused ja hinnangud tuginedes ajaloolistele faktidele. Loetleb, põhjendab ja illustreerib näidetega rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930.aastail, esitades põhjused olulisuse pingereas. Toob esile demokraatliku ja diktatuurse ühiskonna iseloomulikud tunnused ning kõrvutab sarnasusi ja erinevusi, tuginedes konkreetsetele faktidele ja näidetele. Kirjeldab inimeste olukorda demokraatlikus ja diktatuurises ühiskonnas, asetades ennast minevikus elanud inimese olukorda.

Toob esile Eesti Vabariigi demokraatliku parlamentarismi aastate ja vaikiva ajastu iseloomulikud tunnused ning kõrvutab sarnasusi ja erinevusi, tuginedes konkreetsetele faktidele ja näidetele. Annab hinnangu Eesti Vabariigi arengule demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul ning põhjendab hinnangut näidete kaudu. Loetleb olulisemad kultuuri arengu ja eluolu muutused kahe maailmasõja vahel Eesti Vabariigis ning maailmas. Töötades erinevate ajalooalliketega toob esile uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi. Seostab Eesti Vabariigis toimunu maailmas toimunuga, avab mõisted *demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repression, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu* näidete varal. Kasutab mõisteid kontekstis sündmuste ja protsesside kirjeldamisel ja oma seisukoha ning põhjenduse väljendamisel. Teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson ning iseloomustab nende tegevust. Loetleb nende isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid ning toob esile nende tegevuse mõju ajaloolise keskkonna kujunemisel. Annab hinnangu ajalooliste isikute tegevusele ja põhjendab seda.

Üsna hea Leiab kaardi üles info, mis on seotud Esimese maailmasõja järel toimunud muutustega (Versailles süsteem) ja osutab sellele. Lisab juurde selgitused ja vajalikud põhjendused ning hinnangud tuginedes ajaloolistele faktidele. Loetleb ja illustreerib näidetega rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930.aastail. Toob esile demokraatliku ja diktatuurse ühiskonna iseloomulikud tunnused ning kõrvutab sarnasusi ja erinevusi, tuginedes konkreetsetele faktidele ja näidetele. Toob esile Eesti Vabariigi demokraatliku parlamentarismi aastate ja vaikiva ajastu iseloomulikud tunnused ning kõrvutab sarnasusi ja erinevusi, tuginedes konkreetsetele faktidele ja näidetele. Loetleb olulisemad kultuuri arengu ja eluolu muutused kahe maailmasõja vahel Eesti Vabariigis ning maailmas. Töötades erinevate ajalooalliketega toob esile uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi. Avab mõisted *demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repression, Rahvaste Liit, Versailles süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu* näidete varal. Kasutab mõisteid kontekstis sündmuste ja protsesside kirjeldamisel. Loetleb ajajärgu ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid ning toob esile nende tegevuse mõju ajaloolise keskkonna kujunemisel.

Piisav areng Leiab kaardi üles info, mis on seotud Esimese maailmasõja järel toimunud muutustega (Versailles süsteem). Loetleb ja illustreerib näidetega rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930.aastail. Toob esile demokraatliku ja diktatuurse ühiskonna iseloomulikud tunnused ning kõrvutab sarnasusi ja erinevusi. Toob esile Eesti Vabariigi demokraatliku parlamentarismi aastate ja vaikiva ajastu iseloomulikud tunnused ning kõrvutab sarnasusi ja erinevusi. Loetleb olulisemad kultuuri arengu ja eluolu muutused kahe maailmasõja vahel Eesti Vabariigis ning maailmas. Avab mõisted *demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repression, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu* näidete varal. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid.

Teine maailmasõda 1939-1945

Täiuslik Leiab ajalookaardil üles vajaliku info, mis iseloomustab Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi Teise maailmasõja järel. Lisab juurde selgitused ja vajalikud põhjendused ning hinnangud tuginedes ajaloolistele faktidele. Toob esile olulisemad enne II maailmasõda rahvusvahelist olukorda iseloomustavad jooned ning illustreerib neid teemakohaste faktidega. Loetleb II maailmasõja puhkemise põhjusi koos illustreerivate näidetega. Esitab oma põhjendatud arvamuse, millised rahvusvahelise olukorra

põhjustest olid olulisemad II maailmasõja puhkemise seisukohast. Toob esile MRP ja baaside lepingu tagajärjed Eestile ja seostab neid järgnevate sündmustega. Annab hinnangu MRP -le ja baaside lepingule ning põhjendab seda. Suudab kriitiliselt hinnata erinevaid käsitlusi nimetatud sündmuste kohta ning oma seisukohti põhjendada. Kirjeldab sündmuste kronoloogiat, mis viisid Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamiseni, seostab neid sündmusi ajalooliste isikute ja rahvusvahelise olukorraga. Toob esile võimalikud alternatiivid nimetatud sündmuste kontekstis ning põhjendab neid. Nimetab II maailmasõja algus- ja lõpuaja, võitja- ja kaotajariigid. Toob esile olulised muutused maailmasõja järel - tulemused ja tagajärjed. Annab põhjendatud hinnangu II maailmasõja tulemustele ja tagajärgedele. Nimetab riigid, mis tegutsesid koostöös Saksamaaga ning riigid, kellest moodustus Hitleri -vastane koalitsioon. Seostab koalitsioonide kujunemist ajalooliste isikutega. Põhjendab, miks sellised koalitsioonid kujunesid. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *MRP*, *holokaust*, *baaside leping*, *okupatsioon*, *ÜRO*, avab mõiste näidete varal.

Üsna hea Leiab ajalookaardil üles vajaliku info, mis iseloomustab Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi II maailmasõja järel. Lisab juurde selgitused ja vajalikud põhjendused ning hinnangud tuginedes ajaloolistele faktidele. Toob esile olulisemad rahvusvahelist olukorda iseloomustavad jooned enne II maailmasõda ning illustreerib neid teemakohaste faktidega, loetleb maailmasõja puhkemise põhjusi koos illustreerivate näidetega. Toob esile MRP ja baaside lepingu tagajärjed Eestile ning seostab neid järgnevate sündmustega. Annab hinnangu MRP -le ja baaside lepingule ning põhjendab seda. Kirjeldab sündmuste kronoloogiat, mis viisid Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamiseni. Seostab sündmusi ajalooliste isikute ja rahvusvahelise olukorraga. Nimetab II maailmasõja algus- ja lõpuaja, võitja- ja kaotajariigid. Toob esile olulised muutused maailmasõja järel - olulisemad tulemused ja tagajärjed. Nimetab riigid, mis tegutsesid koostöös Saksamaaga ning riigid, millest moodustus Hitleri -vastane koalitsiooni. Seostab koalitsioonide kujunemist ajalooliste isikutega. Avab mõisted näidete varal ning kasutab neid kontekstis sündmuste ja protsesside kirjeldamisel.

Piisav areng Leiab ajalookaardil üles vajaliku info, mis iseloomustab Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi sõja järel. Toob esile olulisemad rahvusvahelist olukorda iseloomustavad jooned enne II maailmasõda. Loetleb II maailmasõja puhkemise põhjusi. Toob esile MRP ja baaside lepingu tagajärjed Eestile ja seostab neid järgnevate sündmustega. Kirjeldab sündmuste kronoloogiat, mis viisid Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamiseni. Nimetab II maailmasõja algus- ja lõpuaja, võitja- ja kaotajariigid. Nimetab riigid, mis tegutsesid koostöös Saksamaaga ning riigid, millest moodustus Hitleri -vastane koalitsiooni. Avab mõisted näidete varal.

Maailm pärast Teist maailmasõda 1945-2000

Täiuslik Kasutab täiendavaid teabeallikaid. Iseloomustab külma sõja olemust ning toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid. Hindab kriitiliselt kasutatud teabeallikate usaldusväärsust. Leiab ajalookaardil üles vajaliku info, mis iseloomustab külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990.aastail, lisab juurde kirjeldavad selgitused ja vajalikud põhjendused ning hinnangud tuginedes ajaloolistele faktidele. Iseloomustab täiendavate teabeallikate abil tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. Iseloomustab teiste olulisemate tööstusriikide arengut. Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus. Suudab põhjendada erinevates teabeallikates esinevate vastandlike käsitluste põhjusi. Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed. Iseloomustab nimetatud protsesside mõju maailma erinevatele regioonidele.

Iseloomustab õpiku varal Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut. Toob esile Eesti iseseisvuse taastamist soodustavad ja takistavad tegurid ning Eesti Vabariigi arengu positiivsed ja negatiivsed küljed. Annab hinnangu koos põhjendusega Eesti Vabariigi senisele arengule. Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20.sajandil, toob esile negatiivsed ja positiivsed tendentsid. Hindab kriitiliselt arengutrende ning seostab seda iseenda tulevikuga. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepression, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon*, avab mõisted näidete varal ning kasutab mõisteid kontekstis sündmuste ja protsesside kirjeldamisel ja oma seisukoha ning põhjenduse väljendamisel. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid ning toob esile nende tegevuse mõju ajaloolise keskkonna kujunemisel, annab hinnangu nende tegevusele.

Üsna hea. Iseloomustab külma sõja olemust ning toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid. Leiab ajalookaardil üles vajaliku info, mis iseloomustab külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990.aastail, lisab juurde kirjeldavad selgitused tuginedes ajaloolistele faktidele. Iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus. Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed. Iseloomustab õpiku varal Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut. Toob esile Eesti iseseisvuse taastamist soodustavad ja takistavad tegurid ning Eesti Vabariigi arengu positiivsed ja negatiivsed küljed. Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20.sajandil, toob esile negatiivsed ja positiivsed tendentsid. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepression, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon*, avab mõisted näidete varal ning kasutab mõisteid kontekstis sündmuste ja protsesside kirjeldamisel. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid ning toob esile nende tegevuse mõju ajaloolise keskkonna kujunemisel.

Piisav areng. Kasutab täiendavaid teabeallikaid. Iseloomustab külma sõja olemust ning toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid. Leiab ajalookaardil üles vajaliku info, mis iseloomustab külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990.aastail. Iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus. Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed. Iseloomustab õpiku varal Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut. Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20.sajandil. Avab mõisted näidete varal. Loetleb ajalooliste isikutega seotud olulisemad sündmused ja protsessid.

6. Õpikeskkond

5. klassis kasutatakse mitmekesiseid õppematerjale, eri liiki allikaid (fotod, kirjad, esemed nt perekogust), ajalookaarte, teemaraamatud, filme, muuseumide materjale, õppeblogisid:

- 1) <http://peoplehistory5.blogspot.com/>
- 2) <http://vremjaludi-2.blogspot.com/>

6. klassis on oluline kasutada õppematerjale, mis aitavad õpitavat illustreerida, seostada, täiendada ja rakendada. Õpikeskkonda kujundades kasutatakse järgmisi materjale:

- 1) töövihik, töölehed;

- 2) ajalooatlas, sein- ja kontuurkaardid;
- 3) filmid, nt Arheoloogiakeskuse õppefilm „Raua sulatamine” (J. Peets, K. Kello);
- 4) ETV saadete arhiiv (<http://etv.err.ee/arhiiv.php>);
- 5) IKT-põhine õppematerjal, nt Eesti muinasaeg, CD (Regio), interaktiivsed õppematerjalid www.koolielu.ee ja www.miksike.ee;
- 6) skeemid ja tabelid, illustratiivne materjal;
- 7) temaatiline lisakirjandus: ajaloolugemikud, aimekirjandus;
- 8) õppeblogid:
 - a. <http://drevniimir-1.blogspot.com/>
 - b. <http://drevniimir2.blogspot.com/>

7. klassis tuleb kasutada õppematerjale, mis aitavad õpitavat illustreerida, täiendada ja rakendada. Õpikeskkonda kujundades saab õpetaja kasutada järgmisi materjale:

- 1) töövihik, töölehed;
- 2) ajalooatlas;
- 3) ETV saadete arhiiv (<http://etv.err.ee/arhiiv.php>), nt Muinas-TV „Keskaegne maja”;
- 4) IKT-põhine õppematerjal: interaktiivsed materjalid nt www.koolielu.ee ja www.miksike.ee;
- 5) seinakaardid, skeemid ja tabelid, illustratiivne materjal;
- 6) temaatiline lisakirjandus: allikad, ajaloolugemikud, aimekirjandus, temaatiline ilukirjandus.
- 7) muuseumid, ajalooline keskkond: keskaegne linn, kirik, muuseum, arhiiv, arheoloogilised paigad, muinaslinnused, ordu- ja piiskopilinnused, arheoloogiakeskus jm.

8. klassis tuleb kasutada õppematerjale, mis aitavad õpitavat illustreerida, täiendada ja rakendada. Õpikeskkonda kujundades võib õpetaja kasutada järgmisi materjale:

- 1) töövihik, töölehed;
- 2) ajalooatlased „Ajalo atlas põhikoolile“, „Eesti ajaloo atlas“, „Maaailma ajalugu“;
- 3) filmid ERRi saadete arhiivist (www.etv.ee/arhiiv.php), näiteks „Eesti aja lood“;
- 4) IKT-põhised õppematerjalid: interaktiivsed töölehed, interneti õpikeskkonnad www.koolielu.ee ja www.miksike.ee ;
- 5) seinakaardid, skeemid, tabelid jm illustratiivne materjal;
- 6) temaatiline lisakirjandus: allikad, ajaloolugemikud, populaarteaduslik kirjandus, ilukirjandus;
- 7) ajalooline keskkond, muuseum.

9. klassis on kasutusel:

- 1) ajalooatlas, kontuurkaardid, seinakaardid, skeemid ja tabelid;
- 2) illustratiivne pildimaterjal, fotod, kroonikafilmid, näiteks filmid „Detsembrikuumus“, „Nimed marmortahvil“;
- 3) Eesti Vabariigi põhiseadus, dokumendikogumikud (nt Asutava Kogu dokumendid), allikakogumikud (nt Baltimaade ajaloo lugemik. Avita, 2002; Eesti ajaloo pöördepunktid. Dokumente ja materjale vene õppekeelega gümnaasiumile. Argo, 2008);
- 4) ajalooõpetaja käsiraamatud (nt Tagasivaade minevikku, erinevad vaatenurgad. Zvaigsne, 2000; Ajalugu ei ole ainult minevik, minevik ei ole veel ajalugu. EAS, 2004; Holokaust,

õppematerjal. EAS, 2007; Kommunistlike režiimide kuritegudest, õppematerjal. Infotrükk, 2009);

- 5) elulooraamatud, teemakirjandus, ajaloolane ilukirjandus;
- 6) digitaliseeritud ajalehed (www.dea.ee);
- 7) ERRi saadete arhiiv (<http://etv.err.ee/arhiiv.php>);
- 8) dokumentaalsarjad, nt „Tuulepealne maa“, „Eesti aja lood“;
- 9) IKT-põhised õppematerjalid: interaktiivsed töölehed, õpikeskkonnad nt www.koolielu.ee ja www.miksike.ee ;
- 10) muuseum ja ajalooline keskkond.

Ajalugu 5.klass

1. Õpitulemused

5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine;
- 2) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas;
- 3) kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu;
- 4) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 5) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;
- 6) kasutab ajalookaarti.

2. Õppesisu

2.1 Ajaarvamine ja ajalooallikad

Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajalooperioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu. Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv. Ajatelg.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab kontekstis mõisteid, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas;
- 2) teab ajalooperiodiseerimise üldisi põhimõtteid;
- 3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 4) kasutab ajalookaarti ning töötab lihtsamate allikatega.

2.2 Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu

Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas. Elu linnas ja maal, rahu- ja sõjaajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab mõnda kodukohas aset leidnud minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;
- 2) teab kodukohast pärit silmapaistvaid isikuid ja nende saavutusi;
- 3) kirjeldab eluolu erinevusi maal ja linnas, sõja ja rahu ajal ning nende erinevusi minevikus ja nüüdisajal;
- 4) oskab koostada lihtsamat ajaliini ja lühijuttu ajaloolisest isikust ning mineviku eluolust.

Ajalugu 6.klass

1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid õpitud sõnu, lühendeid ja fraase;
- 2) tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
- 3) teab mõnda ajaloolist asunit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
- 4) hindab materiaalsel keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
- 5) toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- 6) mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
- 7) mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
- 8) 8)t eab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;
- 9) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

2. Õppesisu

2.1 Muinasaeg

Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine. Ajalugu ja ajalooallikad, kuidas allikmaterjale tõlgendada.

Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloomustus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine, Eesti muinasaja üldiseloomustus, Pulli, Kunda. Muinasaegsed mälestised – kalmed ja asulakohad – ning arheoloogilised leiud. Kodukoha inimasustus muinasajal.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- 2) näitab kaardil ning põhjendab, miks ja millistes piirkondades sai alguse põlluharimine;
- 3) teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim*;
- 5) teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ja näitab neid kaardil.

2.2 Vanad Idamaad

Vanaaja sisu ja üldiseloomustus: ajalised piirid, looduslikud olud. Vana-Egiptuse riigikorraldus, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Vaaraod Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon.

Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament, kümme käsku.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;
- 2) kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse, Mesopotaamia või Juuda riigi näitel;
- 3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid ja Babüloni rippaiad; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;
- 4) seletab mõisteid *linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester, Vana Testament*.

2.3 Vana-Kreeka

Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreet ja Mükeene kultuur. Kreeka linnriigid. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine. Vana-Kreeka kultuur ja eluolu, kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana, olümpiamängud, religioon ja mütoloogia, Homerosel kangelaseepika, ajalookirjutus, Herodotos, teater, kunst, arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal, hellenite igapäevaelu, hellenistlik kultuur, Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat;
- 2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreet-Mükeene kultuurist;
- 3) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus,
- 4) teater, religioon, kunst, sport;
- 5) võrdleb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik*.

2.4 Vana-Rooma

Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, Rooma linna tekkimine, kuningad. Vabariigi algus, Rooma vabariik, ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, kodusõjad Roomas. Caesar, vabariigi lõpp. Rooma keisririik, ühiskondlik korraldus. Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine. Vana-Rooma kultuur, rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus. Ristiusu teke, Uus Testament.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;
- 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;
- 3) selgitab Rooma riigikorda eri aegadel;
- 4) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel*;
- 6) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus, Jeesus Kristus.

Ajalugu 7.klass

1. Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi; kiriku osa keskaja ühiskonnas ning kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana; teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu;
- 2) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist;
- 3) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;
- 4) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;
- 5) toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused;
- 6) nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;
- 7) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka*;
- 9) teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning iseloomustab nende tegevust.

2. Õppesisu

2.1 Vana keskaeg

Keskaja koht maailma ajaloos, keskaja ühiskonna üldiseloomustus. Keskaja periodiseering, ühiskonnakorraldus, läänikord, eluolu ja maailmapilt.

Kirik ja kultuur keskajal, ristiusu õpetuse alused, kiriku osa ühiskonnas, ristsõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.

Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.

Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale. Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik.

2.2 Kõrg keskaeg

Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine.

Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.

Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Valitsemine, Liivi Ordu. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. Linnad.

Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamise, eluolu keskajal.

2.3 Maailm varauusajal 1492–1600

Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci.

Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades.

Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.

Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad, Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.

Õpitulemused

Õpilane teab:

- 1) kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;
- 2) iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;
- 3) seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *maadeavastused*, *reformatsioon*, *protestandid*, *luteri usk*, *renessanss*, *humanism*;
- 5) teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.

Ajalugu 8.klass

1. Öppesisu

Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna).

USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.

Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos.

Kultuur: barokk, klassitsism.

Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.

Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik.

Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.

Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani.

Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine.

2. Õpitulemused

2.1 Maailm 1600–1815.

Õpilane:

- 1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- 2) iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
- 3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- 4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;
- 5) teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil;
- 6) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- 7) iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *valgustus*, *reform*, *revolutsioon*, *restauratsioon*, *absolutism*, *parlamentarism*;
- 9) teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust.

2.2 Maailm 1815–1918.

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
- 2) iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
- 3) selgitab Eesti iseseisvumist;
- 4) teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 5) iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *rahvusriik*, *monopol*, *linnastumine*, *rahvuslik liikumine*, *venestamine*, *autonoomia*, *Antant*, *Kolmikliit*, *liberalism*, *konservatism*, *sotsialism*.

Ajalugu 9.klass

1. Öppesisu

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939

- Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.
- Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.
- Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail, demokraatia ja diktatuuri põhijooned, demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.
- Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika.
- Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid.

Teine maailmasõda 1939–1945

- Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP.
- Sõjategevuse üldiseloostus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled, rinded, holokaust, ÜRO asutamine.
- Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus
- Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon.

Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000

- Külma sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad.
- Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted.
- Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon.
- Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu.
- Kommunistliku süsteemi lagunemine, *perestroika* ja *glasnost*, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine.
- Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.
- Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud.
- Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.

2. Õpitulemused

2.1 Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939 läbimise järel õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem);
- 2) toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail;
- 3) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;

- 4) iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;
- 5) iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu*;
- 7) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson.

2.2 Teine maailmasõda 1939–1945 läbimise järel õpilane:

- 1) näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi Teise maailmasõja järel;
- 2) iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi;
- 3) selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloo;
- 4) iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;
- 5) teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed;
- 6) teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitlerivastane koalitsioon;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, Atlandi Harta, ÜRO*.

2.3 Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000 läbimise järel õpilane:

- 1) iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid;
- 2) näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
- 3) iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
- 4) iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus;
- 5) toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- 6) analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- 7) iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon*;
- 9) teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar, Mart Laar.